

Петар Пијановић
Универзитет у Београду
Учитељски факултет у Београду

УДК: 821.163.41.09-1 Негришорац И.
ИД БРОЈ: 192070412

Оригинални научни рад
Примљен: 4. март 2012.
Прихваћен: 21. април 2012.

ПОЕТИКА КОМПОЗИЦИЈЕ: КРСТ У КРУГУ Мали оглед из морфологије песничког текста

Апстракт: Аутор истражује поетику композиције песничке књиге Светилник Ивана Негришорца, полазећи од начина како се преплићу у њој два основна тематска круга. Полази се од основних архитектонских принципа у градњи средњовековних манастира и утврђује њихова могућа везу са начелима на којима је изграђена композиција ове књиге.

Кључне речи: поетика, композиција, икона, манастир, Хиландар, морфологија, акатист, крст у кругу

У савременој српској поезији тема Богодродице Тројеручице и Хиландара није тако честа. Још ређе је та тема нашла свој прави уметнички одзив код наших песника. Боље од других песника на ову тему певали су Иван В. Лалић, Матија Бећковић и Љубомир Симовић.

На њиховом трагу је и Иван Негришорац. Збирком *Светилник*, која прераста у лирски роман, Негришорац се запутио подоста тешким и незнатним песничким стазама. Он не пише само похвалу Тројеручици и Хиландару нити исповеда само лично искуство него тим искуством посведочава драму модернитета и овог времена. У тематском средишту књиге *Светилник* је модерни човек, тј. "непознати песник, с почетка XXI века". Тај грешник је заборавио духовне корене, свој православни искон, те вредности утемељене на вери и хиландарској традицији. Но, лековито је његово сазнање да само крепост и повратак живом духу могу донети преображај грешном човеку. Отуд грешник ходочасти хиландарској светињи, постајући покајник пред иконом Пресвете Богомајке. Од Пресвете тражи опроштај и милост, окрепу и веру, љубав и наду у живот испуњен смислом.

То је лирска прича *Светилника*. Она се састоји из два дела. Први има наслов "Хиландарски бруј", а други, без наслова, чини девет песничких

јединица у којима свака песма има свој наслов. Та два лирска круга творе укрштени мисаони и песнички систем. Оно по чему се Светилник разликује од других песничких књига јесте развијена и целовито изведена нарација по којој је ова збирка особен роман у стиховима. У том смислу нарочиту пажњу привлачи композиција хиландарског романа. Њена уметничка улога не своди се само на добро грађени систем узрочно-последичних веза између две основне песничке целине и појединих песама, већ и на чињеницу да морфологија лирског романа Ивана Негришорца има и иманентну, тј. иконичку вредност.

Та вредност је као водени жиг на готово невидљив начин учитана / уписана у морфологији романа чинећи да његов облик носи битна значења. У овом огледу бавићемо се само тим аспектом Светилника. Треба за почетак истаћи да аспект о којем је реч тражи да се у најкраћем истраже бар две ствари. Прва се тиче склопа, односно композиције хиландарског романа, док се друга тиче значења која производе њени структурни чиниоци. Још једноставније: реч је о томе да математичка структура Светилника, осим што овој књизи даје композициони склад, открива и очигледну семантичку улогу.

Кренимо у истраживање овог аспекта тезом да начело градње текста овде има везе са симболиком бројева и математичком поетиком. Многе традиције, па и оне древне којима припада и грчка, то су добро знале. Још је Питагора говорио да је све "распоређено према бројевима" (Купер 1986: 20), а Платон слично тврдио истичући да су бројеви "хармонија свемира" (Купер 1986: 20).

Сличним идејама у крилу различитих традиција дошло се до универзалних одлика у симболици. У тумачењу *Светилника* и те одлике имају своју улогу. Но, због природе ове књиге и духовних темеља на којима она почива, још пријемчивија је она симболика која се везује за хебрејско-хришћанску и, посебно, за византијско-православну традицију.

Светилник је фигура Хиландара, тј. духовног зрачења овога манастира који се налази на Светој Гори. И Света Гора је фигура у симболици. Налазећи се под сталним старатељством и будним оком Богомајке, Света Гора са својим врховима означава духовно средиште усамљеника посвећених Господу. Попут Сиона, Синаја и Голготе, симбол је успона и извишене духовне снаге. Узвишено је место где бораве блаженства, духовници и душе. За разлику од тих врхова, где обитују заветовани Богу и туђи овоме свету, доле, у долини, живе људи окренути овозамаљским стварима и мерама.

Хиландарска светиња својим светлом обасјава простор, време и људе. Треба у вези са овим рећи да манастир означава насеље омеђено кружним зидом, чија је средишња тачка "црквена грађевина као најважнији део

целине" 1. У средњем веку црква је била јединство материјалног и духовног, односно "симбол небеског града" и "божанске куће" 2. Исту такву идеју као и свест о манастиру и цркви има скрушени наративни субјект Негришорчеве приче. Та идеја везује се и за кружни облик манастирског насеља. У центру тог светог круга је црква која у свом тлоцрту обично има крст. Такође, уграђен крст се чува у апсиди олтарског простора, као што може да се нађе и у још неком делу црквене грађевине. О чему је овде реч и какве то везе има са *Светишником* видеће се касније.

Сада треба рећи да и ова књига, као храм грађен од речи, у једном смислу има симболичко значење, јер у својој конструкцији скрива исте ове симболе. Кад се ближе види каква је та конструкција или морфологија лако ће се показати и иконичка природа овога дела. Она се потврђује тиме што морфолошки, а с њим и композициони склоп исповедног романа у стиху, верно представља и исказује његову духовну, односно онтолошку суштину. У тој сложеној грађевини битна је једнородна реч. Том речју се, милошћу Богородице, а кроз нараторову исповест, Божја промисао и воља отелотворују у дело. На вишем нивоу, тако и сам Христ у лику Богочовека, својим рођењем и деловањем, смрћу и узнесењем, осведочава једну истину о Створитељу и судбини света. Ту, једну истину, лирском причом о Богомајци, отелотворава и покајник у улози исповедног субјекта у *Светишнику*.

Номинална симболизација у овом делу је вишеструка и вишезначна. Таква, она је у својој основи дихотомна: на једној страни, та реч је истина заблуделог и празног човека нашег времена, а на другој, та истина се, чином његовог искреног покајања, преобраћа у исповедање љубави, вере и наде, у пуноћу живота и с тим у поново нађени смисао. На тај начин, целовитост и једнородност Негришорчеве приче растаче подвојени лик доскорашњег грешника који постаје преобраћеник и искрени покајник. У морфологији његове исповести та двостраност осведочена је удвојеном причом. Једним својим лицем прича гледа у прошло време и искуство, док је другим лицем окренута овом часу и будућем добу. Та двостраност такође се огледа у сталној смени и укрштању деоница "Молитвеног бруја" с песмама из друге целине овог дела.

Разнолик морфолошки склоп ове две деонице у књизи осведочава различите истине. Док "Молитвени бруј" превасходно слика заблудело лице грешника, који се исповеда Богомајци и тиме изговара једну, своју личну истину, песме у другој целини су полицентричне, тиме што осим искуства лирског субјекта исказују и искуства множине других лица посвећених

¹ Светлана Поповић, *Крст у крују*. Архитектура манастира у средњовековној Србији, Београд, Просвета – Завод за заштиту споменика културе, 1993, 51

² Исто, 46

Хиландару. Обе те истине дубоко су личне и врло искрене. Разлика међу њима у томе је што једну, сам собом, говори "непознати песник", док другу такође сведочи исти, "непознати песник", али у име своје браће у Христу или, чак, манастирских утвари. Види се разлика: једном се "непознати песник" исповеда пред ликом Богомајке, односно самом себи сведочи своју истину, а у бројним другим приликама он "слуша" гласове из разних времена и те исповедне гласове посредује тако што их претвара у песму.

Та два наративна гледишта, дакле глас лица које се исповеда, а потом и сам постаје исповедник – пажљиви слушалац и преносник туђе речи, два су гласа исте приче. Двостраност о којој је реч одсликава се и у морфологији Светилника. Чин исповедања грешног покајника пред иконом Богомајке, као есенција или унутарња слика преображаја, строжи је и у исказу сведен употребом песничких канона старе црквене поезије – икоса и кондака.

Но, сам однос тих двају облика и онога шта ти облици значе такође је, као двојна слика истога, дуално постављен. У номиналној симболизацији број два означава активни принцип и смењивање, различитост или отцепљење од нечега, док у хришћанској традицији значи пролазност и човекову распоућеност пред земаљским и вечним. Симболизујући дводелну структуру, обично означава амбивалентност и удвостручење (творац – дело, материја – дух, земља – небо, светло – тама, Адам – Ева). Једнако и дијалоска природа икоса и кондака подразумева променљивост и наизменичност, јер су ова два облика "наизменични делови акатиста" (Стошић 2005: 90).

Осим што су наизменични, ови облици у Светилнику упућују на двомисао која се остварује у немом разговору покајника и Богомајке. Ту духовну спрегу, то јест двојство по Христу, још више појачава чињеница да се симболика броја два везује уз мајчински, односно женски или покретачки принцип.

Колико исповедни субјект у "Молитвеном брују" поштује канонске норме старе црквене поезије, па његова реч, следећи природу жанра, бива занесена и патетична, али узглобљена и у изразу прилично прецизна, исто толико је његова реч у осталим песничким деоницама ове књиге подоста слободна и разглобљена. Изашла из "окова" канонског стиха, та реч је глагољива и кад је сасвим смерна и кротка. Но, та реч није окренута само истини онога ко се исповеда, већ, једнако, свету, историји и монашком братству. Она лековито исповеда унутарњу истину онога ко је изговара, али, на подлози исповедниковог искуства, постаје реч која сведочи како се свест о греху и недостојности претвара у исповедање врлине. У истој речи се, неретко, надгласава истина мирјанина с истином искушеника који разговара с Господом. Ту двојну људску природу не на исти, али на сличан начин исказује и "Молитвени бруј" и песме у осталим деоницама Светилника.

Смисао оба дела ове књиге у томе је да покажу како се од Христра отцепљени доласком на Хиландар враћају Божјој кући и својој светој породици.

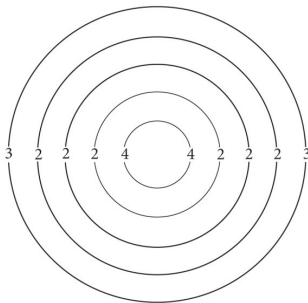
Тај повратак, како и доликује обоженој причи, превасходно је у знаку тројства. Наиме, у хришћанској традицији тројство означава чврсту везу Оца, Сина и Духа Светога или Оца (Господа), Мајке (Богородице) и Сина (Христа). Једнако, означава и мушки принцип и три теолошке врлине – веру, љубав и наду. Божја троједност очитује се у Светилнику на више начина. Њу потврђује не само тројство по Оцу, Сину и Духу Светоме, дакле оно што би могло да буде једно од значења Негришорчевог лирског пева, него и песнички знак којим се та мисаона суштина посредује.

У добро грађеној конструкцији "Молитвеног бруја" њен први и последњи "камен" чине троделне целине: "Уводни кондак" / "Икос 1" / "Кондак 1" – "Икос 12" / "Кондак 12" / "Молитва". На тројство упућује и композиција осталих девет целина ове књиге. Прва и последња имају по три песме, док се у седам осталих, као њихов средишњи део, појављује троделна песничка структура, тј. триптих који је посвећен црквеној теми, неком подвижнику или знаменитом догађају. Такође је занимљиво и нимало случајно што средишњи, дакле пети по реду зглоб те вертикале има наслов "Богородичин вео". И још је занимљивије да је у центру тог средишњег зглоба и с очитом иконичком улогом "Триптих Богородичиних тропара". И најпосле, у центру тог центра, али, такође, у центру свих прстенова Светилника, налази се тропар "О чему сведочи рубин са Исусовог појаса, на хиландарској икони Пресвете Богородице Тројеручице".

Овај тропар или наративна химна писана у славу Пресвете Богомајке и њене Треће руке има у архитектоници храмовне књиге изузетан значај. Тропар, који је у називу некад и – богородичан, не памти само велико дело и духовну крепост Тројеручице, већ кроз ту повест прелама судбину света и, посебно, српске и хиландарске историје. Тропар о Богородици упућује и на Господа нашега, у чијем су трену "векови сабрани", као што једнако указује и на присну везу Тројеручице и на Свету Гору тек пристиглог грешног сина, па је отуд сасвим залудно "раздвајање неразднојног".

Та свест о целовитости свега створеног по Божјој вољи једнако повезује Господа са Богородицом, Богородицу са Христом, те њену живу икону са Хиландаром. Све то сведочи "рубин са Исусовог појаса, на хиландарској икони". Свезнајући рубин, изразом и значењем, везује исповест за симболику броја три. Та симболика на два места је исказана кроз говор лица које икону гледа: "А ја је, / Са појаса Господова, гледам, гледам / И гледам: лице јој тамно, одежда / Сјајна и златна, само рука је, / Трећа, свемогућа, / А сребрна!". Та два знака су три пута поновљен облик гледам, као и број којим је именована Трећа рука Пресвете Богомајке.

Делотворност тројичне конструкције у *Светилнику* огледа се и у следећем: после троделног "Молитвеног бруја", који се налази на почетку овог дела, три наредне песничке целине из истог корпуса имају по две песме – колико имају и три песничке целине које долазе у низу испред последње деонице "Молитвеног бруја". Ова десеточлана тематска целина отуд у делу показује симетрију свога композиционог склопа. Имајући у виду број песама у сваком молитвеном брују, тај склоп изгледа овако: 3 – 2 – 2 – 2 – 4 – 4 – 2 – 2 – 2 – 3. Композиција овога низа је линеарна, а може да буде кружна или сферична, прстенаста и огледалска.

Цртеж 1.

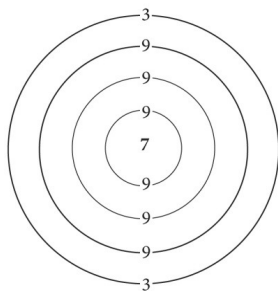
У сваком случају: кружна конструкција открива читу симетрију прстенова – сваки композициони бруј структурално одзвања у свом парњаку. То значи да се први одражава или има одзив у десетом, други у деветом, трећи у осмом, четврти у седмом и пети у шестом члану. Очито, у центру овога низа су две четвороделне целине. На смисао такве композиционе конструкције петог и шестог молитвеног бруја указује симболика броја четири. Та симболика, насупротив кружном и динамичком, означава нешто приступачно чулима, материјални свет и свеобухватност (четири јеванђеља, четири стране света, четири крака крста, четири годишња доба), статичност и чврстину. А управо такве грађе треба да буду средишњи "носачи" десеточланог песничког склопа у вертикалној, али једнако и у кружној конструкцији Светилника.

На сличан, прстенасти начин повезан је и низ од девет песничких јединица које контрапунктирају теме целог "Молитвеног бруја". У том другом песничком кругу уместо молитвеног бруја, као и исповедне беседе лирског јунака, чују се умножени гласови бројних лица посвећених српској светињи на Светој Гори. С њима једнако беседе духови у Господу упокојених, али, такође, и црквене ствари, тј. утвари (штап преподобног Атанасија

Атонског, рубин са Исусовог појаса на хиландарској икони Пресвете Богородице и кандило подно иконе Богоматере Двернице).

Ако се у хиландарској књизи *Светишник* сагледа веза девет песничких целина ван "Молитвеног бруја", односно осмотри број песама у свакој од тих целина и њихова композициона веза, лако се запажа да је структурна мрежа тих лирских јединица или распоред у контексту низа веома налик мрежи текста која увезује свих десет деоница "Молитвеног бруја". О чему је реч? Одговор на то питање тражи да обратимо пажњу на број песама и поредак свих циклуса у другом кругу *Светишника*. А те целине поредане су следећим редом: "Долазак на Атос", "Дремеж у Стасидији", "Сенке при души", "Камена хрисовуља", "Богоридичин вео", "Чемпреси и пиргови", "Дим у ноздрвама", "Шапат тишине" и "Заветни дар".

Ево тог броја и поретка: 3 – 9 (11; ако се у збир укључе песме које чине триптих) – 9 (11) – 9 (11) – 7 (9) – 9 (11) – 9 (11) – 9 (11) – 3. За разлику од парног броја песничких целина које чине "Молитвени бруј" (10), број преосталих и редом наведених целина је непаран (9). Отуд је у њиховом центру пета по реду песничка целина са насловом "Богородичин вео". Та целина, која се налази у средишту хиландарског стиховног венца, разликује се од других по томе што у свом саставу има мање песама (7) и што у свом центру има триптих посвећен Богородици ("Триптих Богородичиних тропара"). Деветочлани циклус у петој по реду целини, дакле у средишњем делу, има седам песама. Логика тог броја у средишту такође је иконична. Она, наиме, упућује на значење тог броја које се везује за потпуни циклус, односно средиште неке веће целине. Ако се по логици ствари као центар деветочлане песничке целине узме пети по реду, односно симетрални циклус, добија се следећи низ и графички лик:

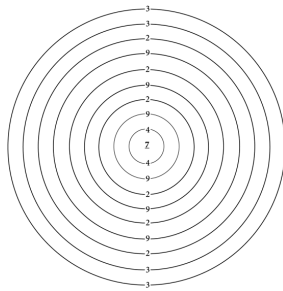
Цртеж 2.

Цртеж открива правилан симетрични низ, али, исто, прстенаст и сферичан облик. Тај облик се, као и код "Молитвеног бруја", лако добија спајањем по броју песама упарених песничких целина. Разлика је само у томе

што је у "Молитвеном брују" центар дводелан, док је центар другог песничког круга јединичан и још стабилнији. У том кругу композициона усмереност и мисаоно зрачење иду од почетка ка центру и из центра ка крају унутарњег кружног руба; и обрнуто. Зрачење тог лирског тока тако се концентрично шири и захвата све слојеве пева, укључујући и његове рубне просторе на чијем се искрају налазе све тријадне целине.

Математички језик Негришорчевог пева показује истовремену линеарност и из ње изведену сферичност. Пошто два круга у *Свешћилнику* нису одвојени један од другог већ су укрштени у свом лирском и мисаоном контрапункту, у њима се иста енергија преплиће и отиче истом матицом текући од извора ка свом ушћу. Смисао лирског тока у његовим кључним деоницама – у песничком тексту то су повлашћена места, дакле почетак, средина и крај – сагледава се у следећем: на почетку књиге је "Уводни кондак", средиште пева је "Триптих Богородичиних тропара", док му је на крају "Молитва" Пресветој Богородици. Средишња тема тако је центрирана и исходована, тј. стабилизована на кључним местима ове књиге.

Као што има кружне меандре, та тема се једнако укршта по хоризонтали и вертикали певања. Линеарност песничког низа омогућава, везивањем по броју песама упарених јединица у једном и другом кругу, да се покаже и сферични облик литерарне конструкције целог *Свешћилника*. О каквој је конструкцији реч показује цртеж који редом представља све циклусе ове књиге и број песама у циклусима:

Цртеж 3.

Из овога се јасно види какав је систем веза између појединих деоница у овом делу. Тај систем је закономеран у својој линеарности; тај систем затим се читава у правилном огледалском равнању свих у књизи упарених јединица; најпосле, њиховим кружним везивањем формира се сферичан или куполаст, кружни облик. Такав облик у симболици има значење свеукупности и непрекидних цикличних почетака, нечег без почетка и без краја, савршеног и апсолутног, свега вечног и бесконачног.

Круг је, исто, знак небеског, васељенског јединства, целовитости и довршености, те облика у којем се укидају простор и време. Отуд Хермес Трисмегист и каже: "Бог је круг чије је средиште свугде а обим нигде"³. Некад се, такође, каже да је Бог круг, чије је средиште у свакој његовој тачки. У хришћанској традицији круг, једнако, означава и универзалну цркву. У томе се читавају и могућа значења порука које су везане за круг и крст „скривене“ у овом делу Ивана Негришорца.

ОвOME треба додати податак да се тај удвојени знак (крст у кругу) налази у традицијама неких народа и вера. Облици крста могу бити различити. Такозвани грчки крст има четири једнака крака око којих се стварају квадрат и круг као симболи људског и материјалног (квадрат), односно духовног и божанског (круг). У кругу уписани крст "симболизује свети простор и васељенско је средиште"⁴. Уз грчки, чест је и латински крст који неједнако дели усправни крак. Но, заједничко им је следеће: „Грчке и латинске цркве планиране су тако да на тлу оцртавају лик крижа, грчког на Истоку, а латинског на Западу; има, међутим, и изнимака“⁵. Сва четири крака на крсту имају своје симболичко значење: „Просторна се оријентација артикулира на оси исток – запад, а означаје излазак и залазак Сунца. Временска се оријентација артикулира на ротационој оси свијета која је истодобно југ – сјевер и доље – горе“⁶.

По овоме се види да се у симболици крста укрштају простор и време, земља и небо, човек, Христ и Бог. Све то значи да крст „расијеца, одређује и мјери свете просторе, као што су храмови; оцртава градске тргове, пресијеца поља и гробља; сједиште његових кракова означаје раскршћа; у тој средишњој точки диже се жртвеник, камен, јарбол. Премда му је сила центрипетална, истодобно је и центрифугална. Он разјашњава мистерију средишта. Он је ширење и зрачење, али и скупљање и понављање“⁷. Својим распећем Христ је симболички повезао земљу са небом и пролазност са вечношћу. Рукама раширеним на крсту „обујмио је земаљски круг“⁸.

У круг уписан крст може да значи и везу Бога са Богочовеком и човеком. Црква као универзум у малом и Божји дом, у тлоцрту има облик крста који је обично центар круга – симбола неба и васељене. Једнако, крст је четвороугао са крацима – земаљски знак, а круг – знак христолошког уни-

³ Видети: Ц. К. Купер, исто, 79

⁴ Исто, 80

⁵ J. Chevalier, A. Gheerbrant, *Rječnik simbola*, Zagreb, Nakladni zavod Matice hrvatske, 1983, 310

⁶ Исто, 309

⁷ Исто, 309

⁸ Исто, 313

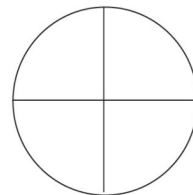
верзума, односно Бога и небеског царства. Кад Христос на крсту откупи земаљске, људске грехе узноси се у небо те постаје обожен и вечан. Већ смо рекли да византијско-православно градитељство у средњем веку такође зна за исте такве комбинације знакова. Упоредо са кружним обликом зида којим су опасани манастири, у манастирском је средишту црква са тлоцртом крста, док крст може да буде и у кругу порте. Дакле, крст и круг иду заједно и могу да имају заједничко значење.

У каквој је то вези са лирским спевом *Светиљник*? На исти начин на који црква у тлоцрту, у апсиди олтарског простора или у неком другом свом делу, "крије" крст, једнако је крст „прикривен“ и у конструкцији ове књиге. Како он може да се открије? Може да се открије на исти начин на који је откривен и њен "сферични" облик. Да би се открио крстолики облик „скривен“ у конструкцији Негришорчеве књиге треба да се уваже њене мере, односно математичка логика запретана у бројевима песничких јединица појединих циклуса. Још тачније: треба по вертикали и хоризонтали да се повежу већ коришћени бројеви који тачно квантификују број песама у сваком од деветнаест (10 + 9) циклуса.

Број девет садржи три тријаде, па у симболији означава савршенство савршенства, али и идеју смрти и поновног рођења. Смисао и фигуративност тог броја у Негришорчевој књизи остварују се и у вези са лирским триптихом који је особена и врло значајна песничка тријада. Светиљник има шест деветочланих структура повезаних идејом преображаја и поновног, што значи духовног рођења. Симболија открива да је број десет знак свеукупности, универзалног стварања и слика свега у кретању које почиње чим се изађе из простора тог броја.

Посебно место и значење у композицији *Светиљника* има "Триптих Богородичиних тропара". Тај триптих треба узети као један заједнички центар оба песничка круга, што он суштински и јесте:

3
9
9
9
3 2 2 2 4 7 4 2 2 2 3 → 1. круг („Молитвени бруј“)
9
9
9
3 → 2. круг *Светиљника*

Цртеж 4.

У симболији крст је васељенска оса, односно средиште света, па зато и "тачка општења неба и земље"⁹. Крст је и симбол "универзалног архетипског човека, кадрога за безгранично и хармонично ширење како у хоризонталној, тако и у вертикалној равни"¹⁰. У хришћанској традицији крст превасходно означава страдање приказано Христовом жртвом. Символизује и богочовечју природу Исуса Христа. Тад вертикална оса указује на Његову божанску, а хоризонтална на људску суштину.

Што се још види на крстоликом тлоцрту *Светилника*? Види се да сва четири његова крака завршавају тријадним лирским целинама и да се те целине преклапају у огледалској пројекцији. Такође се види да се по вертикалној оси равнају три и три деветочлане целине (три пута три), као што се по хоризонталној оси равнају три и три двочлане целине.

По свему је јасно да *Светилник* у свим својим најбитнијим елементима садржи и одсликава тројичну конструкцију. На вертикалној равни, која свет овог дела иконично управља према небу, та структура је још очитија. Она на оба своја руба садржи тријаде, док с доње и горње стране центра има по три деветке, чија је симболичка вредност испуњење и довршеност, телесно и духовно материнство, итд. У центру крстоликог троцрта Светилника је број седам у којем се преклапају, односно на њему, као на средишњем „камену“, почивају сви елементи вертикалне и хоризонталне равни.

То и јесте логично кад се зна да број седам у симболици означава динамичко савршенство, свеукупност (дан по стварању света у *Старом завету*, седам великих пророка, седам смртних грехова, седам тајни и седам врлина), али је овај број и знак средишње тачке која одваја заокружене, шестоделне целине. Број седам тако је знак претходног и довршеног циклуса, али и почетка новог стварања. Окренутост претходном и отвореност будућем чине овај број средишњим. Таква његова улога чини га иконичким средиштем крста у којем је, такође, пресек вертикалног и хоризонталног нумеричког низа везаног за укрштену композицију *Светилника*.

Најпосле, „Молитвени бруј“, који је у крстоликом облику представљен као хоризонтала, садржи десет, док друга песничка целина у *Светилнику*, означена у тлоцрту храмовне књиге као вертикална раван, има девет лирских циклуса. Десеточлана и деветочлана целина, укрштене по хоризонтали и вертикали знака, значењем се умногоме подударају пошто обе својим бројем симболизују заокруженост и јединство, довршеност и испуњење. Тиме је крстом и кругом на иконички начин представљен освећени (крстолики) и сферични (кружни) свет *Светилника*.

⁹ Видети: Ц. К. Купер, исто, 76

¹⁰ Исто, 76

Као што је небо кружним обликом свода и куполом пренето на цркву, а крст у кругу постао знак посвећеног црквеног простора, тако је и *Светилник* Ивана Негришорца на невидљив, иконички начин освештан истим овим знацима. На морфолошком и нумеричком плану две оси – вертикална и хоризонтална – откривају уравнотежен, па и изузетно хармоничан однос структурних, односно композиционих чинилаца овога дела. Цртеж открива да се припадајуће јединице на хоризонталној и вертикалној равни огледалски савршено покривају и равнају. Тако су два најважнија симбола хришћанске традиције у *Светилнику* – крст и круг – на "невидљив" начин уписани у лирски хиландарски венац.

ЛИТЕРАТУРА

Љиљана Стошић, Речник црквених појмова, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2005, 90

Ц. К. Купер, Илустрована енциклопедија традиционалних симбола, Београд, Просвета – Нолит, 1986, 20

Светлана Поповић, Крст у кругу. Архитектура манастира у средњовековној Србији, Београд, Просвета – Завод за заштиту споменика културе, 1993, 51.

Petar Pijanovic

University of Belgrade

Teacher Training Faculty in Belgrade

THE POETICS OF THE COMPOSITION: THE CROSS IN THE CIRCLE THE PRELIMINARY TEST OF THE MORPHOLOGY OF THE POETIC TEXT

Summary: The paper research the technique of the composition of the book of poetry *Svetilnik* by Ivan Negrisorac. We take into consideration the two thematically basic circles and the basic architectonic principles in building medieval monasteries and also the possible relationship with the principles of the foundation of this book.

Key words: poetic, composition, icon, monastery, Hilandar, morphology, the cross in the circle.